

— శ్రీ రమ్య —

శ్రీ పద్మావతి

పాత్రుల సుత్తాంతము

జరిగెను

శ్రీమదాంధ్రేశ వస్తనాదంబూనసూనీ దా
జధానీపరిపాలక సహారాత్మా విరుదాం
సత శ్రీమన్నరయ సహాద్యక్షురాయ
ప్రేరచితకస్థానసంభావ్యైశ్వర్యాయపేదా
ప్రకాశిస్తే శ్రీమన్నరయ సహారాత్మా

ప్రకాశిస్తే

హేమచంద్ర సంతాపిత మంజువాటి మద్రాసు కాలానాం,
తత్ప్రభురై రెవాళు విద్యజ్ఞాన ప్రకాశాయ మద్రాసుగౌరవ
విజయతాంతమాసా

1913.

షవంశోద్భవం,
కాఖ్యంగురుం,
సాంతధా,
సార్యముదా॥

* MADRAS *
శ్రీమత్సంకర్షణమనమః :

శ్రీమత్సంకర్షణమనమః.

పాఠమునకు సూత్రార్థద్వయము ప్రారభ్య

శ్లో॥ సదాధ్యాత్వాదేవం సకలగుణసామ్రాజ్యమనఘం
మునీనాంయస్తురే వ్యపదకమల మానమ్యబహుధా
విధాతుంవాదాత్థం మపివిశదంకాతుకవశా
త్సదారణ్యచార్యమతివిబుధానీకమమలమ్॥

2. శ్రీమద్వేంకటలక్ష్మణార్యమనం శ్రీకేశవశోభ్యవం,
శ్రీరక్తార్యమణిం భజామిసతతం శ్రీకుప్పణాఖ్యంగురం,
శ్రీమోద్గల్యకులాంబుజాతతరణి శ్రీశ్రీనివాసంతథా,
శ్రీమశ్చక్రగురూత్తమంగుణనిధింశ్రీరాఘవార్యముదా॥

3. కాణాదగౌతమపథేపిచశబ్దశాస్త్రే
 పాఖాకరాదిమతభేదనిబన్ధనేషు
 నైవాస్తిమత్పరిచయోపితద్ధవసాంఖ్యే
 కానోక్షతిర్వజయతేయతిరాజవాణీ॥

4. పాఘేతిసూత్రేపరిదృశ్యమానే
 కశ్చిద్వివాదః కలితోస్తులోకే
 తత్రాస్తరేకల్కకకల్పనానాం
 కరోమిఖణ్డాస్కవికౌతుకార్థమ్॥

5. సవాదరశ్యక్షమిదంజయార్థమ్
 నచైవపాశ్చత్యనిరూపణార్థమ్
 చాపిపత్రాస్తరలేఖనార్థమ్
 పరస్తుసాహాయనిదర్శనార్థమ్॥

6. తిజ్జుబస్తచయూనాశ్చ! ప్రయోగోహ్యస్యధాభవేత్
 పరంకణ్ణాతిన్యాయం! పశ్యస్తువిబుధాస్సదా॥

సూ-“అతశ్చోపసన్తే,,3-౧-౧౩౬సూ-పాఘాధ్రాక్రేట్ దృ
 శశ్యః3-౧-౧౩౭ ఇతిసూత్రద్వయంశ్రీమత్పాణిన్యాచార్యప్ర
 ణీతాష్టాధ్యాయ్యస్తర్గతతృతీయాధ్యాయప్రథమపాదమధ్య
 క్రమికతయాపరివశ్యతే,అత్రేయంవిప్రతిపత్తిః ఏతద్వివేచయ
 సూత్ర విధీయమానకర్తృశశ్చత్యయోహ్యస్య పసర్గసమశ్చ

వ్యాహృతప్రదర్శితపాదిధాతుభ్యోపరతపవప్రభవతిఉతతద్ర
 హితనిరుక్తపాదిధాతుభ్యోపరతోపినమ్భవతీతి, తదర్థమిదంవి
 చార్యతే, పూర్వనూత్రస్థాపనగ్గపదానువృత్తిమత్రకర్తుంశక్య
 తే, ఉతనేతి, తదర్థమిదంవిరోధ్యతే. తత్ప్రియోజకీభూతదృ
 క్తతరప్రమాణప్రత్యాసత్తరతాస్తి, ఉతనాస్తితి, యదో
 పనగ్గపదానువృత్తిప్రయోజకీభూతదృక్తతరప్రమాణప్రత్యా
 సత్త్యభావస్తదానిరుక్తకేవలధాతుభ్యోపిపరతస్తాదృశప్ర
 త్యయోపపత్తేతద్రహితపిబఇత్యాదిప్రియోగాశ్చసాధవసవే
 తిపూర్వపక్షేఫలఫలిభావః। యదాతుతాదృశోపనగ్గపదాను
 వృత్తిప్రయోజకీభూతదృక్తతరప్రమాణప్రత్యాసత్తినద్భావ
 స్తదాసాపసృష్టతాదృశధాతుభ్యోపరతపవతత్ప్రిత్యయోప
 పత్తేతత్సహితోల్పిబఇత్యాదిప్రియోగావసాధుతమాఇతి
 సిద్ధాన్తేఫలఫలిభావః॥

అత్రపూర్వపక్షేప్రత్యవతిష్ఠతే నిరుపసృష్టపిబ ఇత్యా
 దిప్రయోగాసాధుత్వవత్తః, సర్వత్రపదానువృత్తిప్రయో
 జకీభూతపంచలక్షణలక్షిత వ్యాఖ్యానసమధిగమ్యత్వరూప
 స్వరితత్వస్యోపనగ్గపదేలభావాత్. నచ సేత్వసిద్ధిరితిశక్య
 తేవత్తుం, తత్ప్రదిపాదకప్రమాణతమకాతంత్రవృత్తికాము
 ద్యాదిప్రచీననవీనవ్యాకరణవ్యాఖ్యానేఽనుక్తత్వాత్,
 నచైతేషాంవాత్రకథంప్రమాణ్యమితితుశంక్యం, భావ్యవిరో
 ధాభావాదదృశ్యేత్వేతేషామేవోభయత్రప్రమాణత్వేనప్రతి

తత్వాత్, 'యదాపశ్యంపశ్యజేరుకృవన్తం' 'ధూమస్యధయా'
 నిత్యాద్య తాకిక తాకిక సయోగాణామస్యసోప పత్తికల్పనే
 లీలవగారవాచ్చ. సచాత్యత్త (పాచీనాభ్యష్టితవామనమతే
 త్వతత్పక్షస్యనిరాకృతత్వాద్భాష్యావిరుద్ధత్వాద్భాందసప్ర
 యోగప్రదర్శనస్యాత్రానువయ క్తత్వాచ్చేహస్వియ" ధూ
 మస్యధయా" నిత్యస్యనిరంకుశప్రయ క్తత్వాచ్చకథంతద్రీ
 త్యా తేషాంసాధుత్వమితివాచ్యం, సహిప్రాచీనత్వమాత్రమ
 భ్యర్హితత్వేప్రయోజకంతగ్భోధకప్రమాణాభావాత్తత్పద్భా
 వేవ్యేతత్ప్రకరణకాశికాయాంకేచిజినిచ్చేత సామన్యేనాను
 పన్యప్రయోగస్యాతత్సూర్వకత్వేవతస్యాతథాత్వేబా
 థకాభావాచ్చ, సచఃపేరభిప్రాయం బుషిలేపస్వతోనేని
 తుమర్హతీత్యాదియనీత్యాననుష్ఠితప్రయోజకస్వతః ప్ర
 మాణభూతార్థవచనాభావేనకథవేతన్నిరుపాధికతయాసిద్ధ్య
 తీతివాచ్యం. 'ఉపసగ్గేఆదస్తాత్, పచిసంజగ్రహదేయజిని
 దృశాదేశ్యఇతిసూత్రత్రయపాతసూరస్వతవ్యాకరణ క్రమిక
 తయాదృశ్యతే, అత్రాద్యైస్సూత్రదూర్కధ్య, 'పచిసంజి
 తిసూత్రస్యనివిష్టత్వేనానుష్ఠితైరుచ్చేదసిద్ధ్యాతద్భాగకాభా
 వెనపాణినీయసూత్రస్యాతదేకాథత్వేతూపపత్తినద్భావాత్త
 ద్వ్యాకరణమేవాత్రాబాధితప్రమాణమితిమనీషిథాం, తస్మా
 త్ప్రదర్శితప్రయోగాన్యధానుపపత్త్యాప్రతిబద్ధప్రదర్శిత నీ
 షితాదిగ్రహప్రమాణ్యాద్వాపిబ, ఉత్పిబ, ఇత్యాదిప్రయో

గాణాం చ సాధుత్వసిద్ధ్యాఽతిప్రాచీనవామసవృత్త్యననుసం
ధానప్రయుక్తప్రత్యవాయాభావేనచాననువృత్తిప్రయోజకపి
బాధిప్రయోగాశ్చసాధవవేతే.

అతస్సిద్ధాంతే శ్వేతత్పూర్వోఽక్షమిత్యం ప్రతిరుణ్ణిపా
ఘైతిసూత్రవిధీయ మానకత్తర్థకశప్రత్యయాంత్రసోపస్థప్త
పిబ ఇత్యాదిప్రయోగావప సాధుత్వవత్తః, ఏతత్పూర్వసూ
త్రపక్షతోఽనర్గపదానుచ్ఛేదప్రయోజకీభూతనిరుత్తస్వ రితత్వ
సోపస్థస్వరజేనద్భావాత్, ఉపస్థత్వంచ, స్వసమభివ్యాహృ
తపదాంతరప్రతిపాద్యాన్యగోతకత్వ వాచకత్వాన్యతరత్వం,
అనువృత్తత్వంచ, అనుషంగత్వం, తచ్చస్వసంబంధాభావప్ర
యుక్తతత్త్వాత్కార్యానుత్పాదకత్వ సంబంధేన కించిద్విశిష్ట
త్వం, స్వరితత్వం, శాస్త్రోక్త్యసంకేతితత్త్వదనిష్ఠ
ర్థవిశేషత్వంఏతేనిత్యానుపూర్ణసిద్ధతత్త్వద్వదాక్షరనిష్ఠస
మాహావ్యావృత్తిర్యోధ్యావేశేషమితత్వరూపస్య భవద
నభివతత్వైష్యభివతగీత్యావాస్మత్పక్షస్యాభంజకత్వాత్,
నచతజ్ఞానోపాద్భులకనిరుక్తవ్యాఖ్యానాభావేనస్వరూపాసిద్ధి
రితివాచ్యం ' వ్యాఖ్యానత్వంనామ, శాబ్దబోధికారణీభూ
తపదజన్యపదాన్వయేతి జనకశక్తిలక్షణాన్యతరసంబంధాత్త
కన్పత్తిగ్రహసంపాదకత్వం, అత్రకాశికాయాశ్చతల్లక్షణల
క్షితత్వేన తదభావాద సిద్ధిశంకానాపకం
దృశ వ్యాఖ్యానానాం స్వతః ప్రామాణ్యా భావేన మూ

లప్రమాణాపేక్షాయాంతస్యమృగ్యత్వేనకథమనేనైవైతజ్ఞా
 పసమితివాచ్యం, అతేదంప్రప్తవ్యం, ఏతద్వాఖ్యానసంజ్ఞ
 కానాం సర్వేషాం స్వతఃప్రామాణ్యాభావపూర్వకమూలప
 మాణాపేక్షాపేక్ష్యతే, ఉత్తైతద్వామనీయవ్యాఖ్యానమాత్ర
 స్యవా, నాద్యః, భాష్యాదీనాంచైతదపేక్షాయామనవస్థాప
 తైః, తన్నిష్ఠసర్వోత్కృష్టత్వరూప యతోత్తరమిత్యాకా
 రకప్రామాణ్యస్యదత్తజలాంజలిత్వాపాతాచ్చ, నద్వితీయః
 వినిగమకాభావాత్, కించ, వ్యాఖ్యానానాం స్వతఃప్రామా
 ణ్యాభావపరికల్పనమవ్యసంగతం- తద్వాఖ్యానస్వగః
 ప్రామాణ్యాభావాత్ . తస్యస్వతః ప్రామాణ్యంకుతోనా
 స్తీతిచేద్యేదాంగత్వాత్సత్త్విన్దేః, తథాపి, వేదత్వంచస్యభి
 న్నప్రమాణాంతరాసవగతాతాకికోపాయబాధకత్వం, వా
 చావిరూపనిత్యయా, అనాదినిధనానిత్యా, ప్రత్యక్షేణాను
 మిత్యావాయస్తూపాయోనబుద్ధ్యతేషనంవిష్టన్తివేదేనతస్మా
 ద్వేదస్యవేదతేత్యాదినాతదుపలభ్యతేతథాచప్రభుసమ్మిత, ఇ
 షేతోర్వర్ణ్యేత్వేత్యాకారకవేదవవ, స్వతఃప్రామాణ్యభూతం, ని
 త్యత్వాదపౌరుషేయత్వాచ్చ . వ్యతిరేకేణరామాయణాది
 వత్, ఏతన్నిష్ఠనిత్యత్వంచప్రత్యుచ్చారణంపూర్వపూర్వక్రమ
 సుసదృశానుపూర్వవిశిష్టతయోచ్చార్యమాణత్వంతచ్చస్వాశ్ర
 యప్రతియోగికధ్వంసావ్యాపకత్వేనతి, స్వాశ్రయప్రతియో
 గికప్రాగభావకధరత్రిభిన్నత్వంఅన్యద్వాస్యాత్ అపౌరుషేయ

త్వంచ భృమవిశ్రుతిస్సాదిదోషాదుష్టత్వంఏతత్సర్వంపూర్వో
త్తరమీమాంసీయాధికరణేష్వనుసంధేయం- శిక్షావ్యాకరణా
ద్యంగవిశేషాస్స్వతః ప్రామాణ్యవిరహితాః . వేదోదితని
యమాదివిధ్యధీనసిద్ధికత్వాత్పృథుషేయత్వాచ్చ . అన్వయే
సభారతాదివత్, ఏతద్విధిశ్చ, 'పరాచైవాపరాచేత్యాదినా
ధర్వణైకమూయతే, పౌరుషేయత్వమపి, తస్మాదియం.

వ్యాకృతావాగుచ్యత ఇతితైత్తిరియసంహితాయామనుసంధీ
యతే, ఏతదంగానాంపూర్వపూర్వసాపేక్షత్వేనబీజాంకుర
న్యాయతోనహిమూలక్షయాపత్తిరితితద్దృష్ట్యకృతః, త
స్మిప్రామాణ్యేస్వతస్త్వంకీర్త్యగ్విధమితీచేత్తన్నిరూపణైదం
పర్యప్రప్నోత్యప్రామాణ్యవాదగాదాధర్మాధికముపపత్తుః, ఏ
చవేదానామపిపౌరుషేయత్వమవర్జనీయంకాతకాదివ్యవహా
రాదితివాచ్యం. తత్రప్రోక్తాన్తేతత్ప్రత్యయమకల్పయిత్యాత
త్ప్రకాశితత్వాత్ తత్ప్రత్యయవిధానాద్యస్మరీయశ్రు
తినిత్యవాదేస్పష్టమిత్యన్యదేతత్ తస్మిభట్టాదీనామజ్ఞత్వ
పరికల్పనం శ్రౌతప్రయోగస్యాగతికగతిభూతఛాందసత్వ
కల్పసంశ్రిహర్షస్యనిరంకుశత్వపరికల్పనంచాతీవగౌరవమితిస
వాచ్యం- భట్టాదికృతవ్యాఖ్యానస్యాన్వారుహ్యవాదత్వా
త్తానతానతదజ్ఞత్వసిద్ధిర్నతత్కృతాద్యత్వవ్యాపకవ్యాఖ్యా
నానామప్రామాణ్యసిద్ధిశ్చనుసంహితదృష్టేఅనుపపన్నంనామె
తీన్యామేనకేవలప్రామాణ్యసూత్రాదేవప్రయోగసామంజ

సేవ సువృత్తి కల్పన మనంగతమితి చెప్పలనాదిసిద్ధప్రయోగ విషయ త్వాత్తస్య, 'సహస్థతస్య గత్స్వింతనీయేతిన్యా యాత్స రిదృశ్యమానై తత్ప్రయోగ బాధకల్పనాపేక్ష యాయయాక యాచిద్రీత్యాసాధుత్వకల్పక ఫట్టమత మేవ ముఖ్యతమమితి వాచ్యం- అతిప్రసంగాత్, సుశబ్దాపశబ్దనిరూపకశాస్త్రునై య్యధ్యాప తైశ్చలతంకేవలపిబభత్వాదీనాం, సర్వానుభవ సిద్ధ ప్రయోగాణాం మృగ్యత్వేనోత్పబ్ధ ఇత్యాది ప్రయో గాణామేవ సర్వానుభవ సిద్ధత్వేన నిరుక్తశాస్త్ర స్వైత ద్విషయే చారితార్థ్యే ననాది కాల ప్రస్థిత్య శ్రుత కేవలపిబాదపదానాంకల్పనాపేక్షయా, ధర్మకల్పనాతోవరం ధర్మకల్పనెతిన్యాద్వైతస్వైత సాధుత్వాగీకారైతీవలా ఘవ త్వేనచై తదనువృత్తిపక్షే గారవానవకాశోద్భవ్యంఅను వృత్తైర్గారవాఖ్యవోష కథనంత్వైతచ్ఛాస్త్ర ఏపవిరుద్ధమిత్య నాదరణీయం, నెదస్యతక్రల్పనంత్యైతవగారవావహమేవ. స్వైచ్ఛానువిధాయత్వాత్తస్య, కవీనానిరంకుశత్వమ్. తద్ధ వేతదిక్, సచైతయోః ప్రకృతేనిరుసస్పష్టపశ్యధయానిరై శాతైకల్యైతే, ఇతంపూర్వమనై తయోః ప్రామాణ్యనిర్వహణాయ. ప్రసిద్ధత్వాత్ అతఏవయథాకథంచిదప్యాదరణీయ తాహతుత్వాత్, ఏతద్విషయేభాష్యావిధస్యోభయత్రా పితుల్యత్వేనై కతసంరంభాభావాచ్యత్వైతచ్ఛాస్త్రయవ్యాఖ్యానమయస్మిన్సంస్కృతీద్విషయేష్యన్వాయుహ్యవాదన్యాద్య

వృత్తాంతాదృశాకాండకవాదకథనాత్రకథమేతదజ్ఞత్వనివృ
 త్తిరిష్టతథాచిత్తైతద్దేతదనువృత్తిప్రతిపాదకగ్రంథఖండనప
 రప్రాచీననవీనప్రబంధేషుయత్రకుతాప్యతదనువృ
 త్తిప్రయోజకీభూతస్వరితత్వవిచారస్యాతాకృత
 త్వేనాకాండకైతత్పరికల్పనద్వారాకథంవాతత్స
 క్షంఖండయత్తిభివంతః, తస్మావామశ్చైతత్తద్వాదకల్ప
 నేకాక్షరిచిత్తాత్కాలికైతత్ప్రయోగాభావరూపవినిగమ
 కసద్భావాన్నతస్యతత్కల్పిత ఇత్యాదిప్రతిబంధీసింహాసన
 మలంకుర్వన్తుతత్రభవన్త్యభివంతః, కించాన్యదత్రప్రప్తవ్యం,
 కింభట్టాదయోనిరుపాధికసర్వజ్ఞత్వసర్వశక్తిమన్తనవా, నా
 ద్యః, సహిసర్వసర్వంజానాతీతన్యమేనసర్వేశ్వరవ్యతిరిక్తా
 నాంసర్వేషామపిస్వవ్యధికరణసంకల్పాప్రయోజ్యత్వరూపని
 రుపాధికసర్వజ్ఞతాయాలప్ససిద్ధత్వాత్తేషాంభూతాదిశబ్దవా
 చ్యత్వాభావాచ్చుతేషామనుతితఘటకత్వరూపసర్వశక్తిమ
 త్వంకీదృశమితివివేచనీయం-సర్వాపశబ్దానాంసాధుత్వసమ్మ
 నరూపంఉతేతః పూర్వమప్యదృష్టసాధ్వసాధుశబ్దానాంస్వ
 ష్టికైర్నత్వరూపం. ఆద్యే అవైహిత్యాదీనాంచసాధుత్వం
 పరికల్పితాంనామ, సచతత్సాధుత్వప్రతిపాదకపాణియూ
 నుశాసనాభావాత్తత్కథంసిద్ధ్యతీతివాచ్యం - విశ్వాత్తా
 దివత్సర్వశక్తిమత్వాదేవతత్సాధుత్వప్రతిపాదనపరానుశా
 సనాస్తైరపరికల్పనపూర్వకం తత్సాధుత్వంచపరికల్పయేరన్

తదసామర్థ్యేతు, అణుకులాచలాఙ్గునృజ్జనన్యామేనాత్రిత
 త్కల్పనేప్రయోజనాభావాత్, పాణినీయతంత్రాద్యావద్యు
 క్తిమత్తావతేవాత్ర, ధయ, దాశరథాయేత్వాదిదసాధు
 త్వప్రతిపాదన మూత్రపర్యాప్తత్వాంక్షికారేణ్యేతే మాంచై
 తద్రీత్యాతత్రతతత్తత్కల్పనమప్యస్యైవేతి. నాత్మైవవి
 శేషసిద్ధిరూత్పశ్యామః, తద్వైతచ్ఛాస్త్రావిధితర్కబలా
 దితరాసనుమతత తత్సరికల్పకం తత్రతత్సౌకేషిపేవద్యుక్త
 త ఇతిచేత్త్వస్యేషామవిపురపబుద్ధిమూలా తత్తర్కాలం
 బనస్యదేశాంతరకాలాంతరేషేవ తదధికతర్క కుశలపురుషో
 త్రైక్షిత సుతర్కదూష్యత్వసంభావనానుభవ సుమాన్యమ
 హే, ద్వితీయేతు, ప్రయోగశరణ, లోకవేదాద్యధికరణన్యా
 యభాధాత్. తథాఽపరిదృష్టత్వాచ్చాతత్తర్కవాచస్య
 ప్రతిష్ఠితత్వేన ప్రామాణిక ప్రయోగతేత్వా సాధయితవ్యేత
 త్సూత్రవిహితతత్ప్రయోగాణాం బహునాం నిరుక్తిరీత్యా
 ఽపరిదృష్టత్వేనచైతద్వాదస్యానుషంఖ్యత్వాత్తావతాతద
 జ్ఞత్వస్థిరత్రగౌరవకథనమనంగతంస్యాత్. కేవలవేద్యభూ
 తేంజ్ఞానాదిశబ్దప్రయోగాణాం నైషభేదశ్రేణ్యతేనైష
 త్వాత్తస్యకావ్యరోప శ్లేషగర్హితత్వాత్తత్రకింక్రియశే, ఏ
 తాదృశప్రయోగవిచారస్తకృష్ణికావ్యవిమర్శనగ్రంథద్ర
 వ్యవః. అతస్తేషాం నిరంకుశత్వమనన్యత్వావహమితి స
 విర్వాగీతం, శ్రుతౌచ, ద్వాసుపక్షా, పశ్యతే, ఇత్యాదిమన

ర్వసంప్రతిపన్న సంఖ్యాదివిషయేకింవాపరకల్పిత, తత్రత
 త్రీసూత్రప్రయోగేషుసాత్రత్వాత్సంఖ్యభావ ఇత్యాదివర్ణన
 స్యకథమగౌరవానహత్యం, కించ, భట్టాదీనాంకాశికావృత్తి
 ద్వారాసామ్రాజ్యత్వమాపాద్యతే, పరంతు శేషామజ్ఞతా
 ౨౩ రికల్పనపరశ్చైర్భవభిరేవమట్టకుటీప్రభాతన్యాయేనా
 జ్ఞత్వమాపాదతం- తత్కథమిచేదేతద్విషయేభవదుక్తస్వరి
 తత్వపరిజ్ఞానద్వారాతనత్రఖండనస్య భట్టాదిభిరనుక్తత్వాద
 తోయంభవనీయవాచిస్తుభవతామేవకంతభూషాయతే- అపి
 చకాస్తుభాదిగంధకర్యాలోచనవశాత్పురికల్పితైతద్విషయక
 బాధ్యబాధకభావోద్భవశిరివివేచనీయః . అన్యపీయజ్ఞానా
 భావస్యాన్యసీయజ్ఞానప్రతిబంధక శ్వేవ్యభిరణత్వాన్నతస్య
 తస్మాదేవంభవతా , తస్యేవేతచేత్తత్రతస్యసత్త్వాదేవనబా
 ధకప్రసంగః- కించన శ్చాత్మ్యగంధపవిత్రాకికపశ్యశబ్దప్రయో
 గప్రదర్శనమేమ నిరుపస్మృతనిరుక్తపాదిధాతూనాం తత్ప్రత్య
 యాత్తేవేనా హుంవిప్రయక్తతాకికప్రయోగ పరిపాట్యభా
 వం ప్రకటికరీశీతతత్త్వోక్తగంమేవసుస్పష్టం,వామనసైత్య
 చ్ఛాందసప్రయోగ పరిజ్ఞానాభావ పరికల్పనే త్వశుష్కశా
 ద్వికాససంతోపరిహాసం ప్రతిమునివ్యతిరిక్తతత్త్వగ్రింధకత్వా
 తాంతత్త్వనూపప్రవాదస్య కాండంతవిచార వదప్రస్తుత
 త్వేనోపేక్షణీయత్వాత్ - అతిప్రసంగానవాది దోషదుష్ట
 త్వాద్యతాననువృత్త్యాగీనామత్ర ప్రయోజనాభావాత్తి

ద్వైతిగా హితకాభావాదప్రతిష్ఠితమితిన్యాయేన భా
 ష్యస్యానువృత్తిపక్షపదసంరంభాదిశయగౌరవాదిదోషనిరూ
 పణస్యాసంగతత్వాచ్చిత్వాంతాంపల్లవతల్లజకల్పనేన , ఏతే
 నాననువృత్తాసారస్వతవ్యాకరణప్రామాణ్యప్రదర్శనపరగ్రం
 థోపి ప్రతిష్ఠిత్తః . సారస్వతమతవ్యావర్తనద్యోతనార్థమపి
 శ్రీమత్పాణిన్యాచార్యోపిచ్ఛేదప్రాశక సూత్రాంతరం ప్రకృ
 తిసూత్రయోరక్రమేన నిరవమీత, కించ'సంస్థితన్యాయశిషవ
 త్తత ఇతిన్యాయేన సందేహస్థలైతద్వ్యవచ్ఛేదక సర్వావిశే
 తప్రమాణాంతరాపేక్షాపేక్ష్యతే, అత్ర స ఏనాన్తి- త్వదు
 త్తితీత్యామశ్లేపిచ్ఛేదకసూచక సూత్రాంతరాభావాత్ , న
 చైతత్సూత్రాంత్రనివేశస్య ప్రత్యాసత్యభావాత్తదు కై
 రేతద్ప్రయోజనం వరతానంభవ ఇతివాచ్యం, నిరుక్తప్రయో
 జనకల్పకయోజనాయాశ్చాభ్యుచ్చయత్వాత్ - అసతిబాధకే
 యోజనాంతరస్యాప్యర్థోషకత్వాచ్చ, నహిప్రాచీనత్వవచీన
 త్వయోరేన సర్వత్ర గ్రాహ్యత్వా గ్రాహ్యత్వ ప్రయో
 జకత్వ సర్వాంత్య మితి వదామః . కింతు బాధ్య
 బాధక భావాన వరుద్ధ క్విచిత్కృచిద్విశేషస్థల మైత
 యోరపివర్గ్యంత్యమితి, తస్మాదేనామాభ్యుత్థితత్వమితిచ
 న్నానంగతప్రతీతి ప్రయోజకభూతజాతివిశేషస్తత్, అపితుత
 త్తత్పురుషసమవేతాపేక్షాబుద్ధివిషయధర్మవిశేషవేతితత్త
 త్రప్రకరణానుగుణ్యేననిర్ణతవ్యం తస్మాత్త్రకే మాసమితిసప్ర

బ్రూయత్ ఉభయవాద్యభిమతప్రమాణతమప్రబంధవిరోధా
 భావస్యైవనిరుక్తనయేనమానత్వాత్ తస్మి శృంగిన్యాయేనా
 ౭ సనువృత్తిపక్షగ్రహణేకానుకపస్తిరితీతేత్వాప్యైతీనూత్ర
 ప్రతిపన్నధాతుపంచకస్యః రుక్తప్రత్యయసాహిత్యేననిరంకుశ
 మహాకవిప్రయోగాణానిరుపసృష్టానాంవామనసమానకాలీ
 నత్యేనయైః కైశ్చిద్వాఖ్యాతృభిరప్రదిర్భితత్వాత్, తాకికశబ్ద
 ప్రయోగవిచిత్రాస్యామతాకిక ప్రయోగప్రదర్శనేనసాధు
 త్వపరికల్పనాయా అసౌచిత్యాచ్చ, దుర్గసింహకృతికాతంత్ర
 వృత్తై శ్రీమద్భట్టకృతసిద్ధాంతకౌముద్యాదిమచపిబతీతిపిబః
 పశ్యతీతిపశ్యత్వాదినిరూపణం పరందృశ్యతే నతువామన
 పూర్వకాలీనాతి ప్రాచీనానేక మహాకవి ప్రయుక్తతాకికల
 త్యేదాహరణపూర్వకం, ఏతద్విషయప్రాంజ్ఞిణితశబ్దప్రయో
 గోష్ఠేతస్మాదేవనిరుక్తస్వాచయతీ, అఙ్కపూజాయామితి
 హిధాతుః అపిచ వాణీంకాణభుజీవజీగణదిత్యాది మహామ
 హాపాధ్యాయచిరుదాంతిత శ్రీమన్మల్లినాథసూరిరపి, ధయా
 నిత్యస్యవాఖ్యానావసరేలగతికగతికల్పన మంగీకృత్యతత్ర
 కాశికామతకీత్యాసాధుత్వా భావమప్యభ్యుపగమ్యతదీయ
 కేచిదితిగ్రంథోదాహరణ పూర్వకమేవ గతిరివివాఖ్యాత
 వాకనచైతద్వైతైఃపాతకతాసంబంధేనసర్వత్రాధి త్యాణా
 మనువృత్తేరదర్శనాత్తత్సంబంధేనైతద్గ్రంథానామైవైతద్ద
 ర్శనాచ్చకథమస్తరితస్యైతస్యప్రామాణ్యమితివాచ్యం, హే

లారాజపుంజారాజహర్యాదిప్రణీతగ్రంథానామానుషూర్వ్యా
 సర్వేషాంతత్సంబంధే నతదభావేపితత్తత్త్విద్ధాంతోదాహర
 ణానామతేషుదరీదృశ్యమానత్వేనతేషాంప్రామాణ్యోపపత్తివ
 ద్ద్రతాపితదంగీకారబాధకాభావాత్, నచైతస్యతత్రతత్రఖం
 డితత్వేనతేషాంతదభావే సచకథంతత్తైల్యోపాదనమితివా
 చ్యంయద్యపితుష్యతుదుర్జనశిష్యామైనతదస్యత్రాప్తానా
 మ. తథాప్యేతద్విషయస్యాభయభూషగతప్రమాణతమప్ర
 బంధేష్వప్రతారితత్వాత్, ఏతద్భిన్నవిచారస్యాప్రాప్తస్తత
 త్వాత్తక్రిత్యాతస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛేదేనప్రామాణ్యానంగీ
 కాతే, ఏతత్సంబంధదాహరణపూర్వకంప్రదిర్భితప్రక్రియా
 రచనాచాతురీప్రణీతాదకరత్నావణసంజీవిన్యాదిమహాగ్రం
 థానామప్రామాణ్యప్రసంగాచ్చఅతోమహాసంజీతపరిగ్రా
 హ్యత్వమేతద్వామనస్త్వదృశ్యత ఇత్యేతదేవతదిత్యుక్తిరి
 రామ. సతుద్గ్రహసంహానాం, కించ, ప్రాచీనమతావలంబ
 కానాముపస్మప్తపక్షసమాశ్రయణేనతత్ప్రసిద్ధిసంభవః. కాశి
 కాయాంకేచిన్నానువర్తయంతిపక్షాశ్రయణేనతస్యతత్రా
 చీనత్వాదేవనిరుపస్మప్తపక్ష్యాదిశబ్దసాధుత్వమవర్జనీయమి
 త్యాధునికానామత్యుక్తివాదస్తుస్వకీయగ్రంథేష్వప్యనుసర్త
 నీయత్వేనోపేక్షణీయః స్వగతవయస్త్వప్యత్వత్యాద్యపేక్ష
 యాస్వస్వాంతేవాసినాంనవీనత్వేనతద్విరచితగ్రంథరీత్యా
 స్వస్వాభిమతసవ్యపక్షస్యాప్రతిష్ఠితత్వేనాపస్మప్తపక్షస్య

వాతీవప్రబలత్వాత్, యద్వాతదుక్తాయధాశ్రుతేకేచిదితి
 పక్షస్యైవప్రాచీనతయూతదపేక్షయా వామనపక్షస్యనవ్యత
 యా, తస్యైవప్రాకృతానాం ముఖ్యతయాచనిరుపసృష్టప్ర
 యోగస్యాసిద్ధత్వాత్, అన్యథావృద్ధసరటారూపపరివర్తన
 న్యాయేన వ్యవస్థిత్యభావప్రసంగాచ్చ, కించ, ఏతదవ్యవహిత
 పూర్వమాత్రస్యసావకాశత్వేపి సంభవతస్త్వాయోగాద్వి
 శ్వతోముఖసామర్థ్యాదేకనాశావలంబిఫలద్వీయన్యాయాచ్చ
 తేసానిరుక్తరీత్యానిరుపసృష్టప్రయోగాభావాన్యథానుపప
 త్త్యైత్రానువృత్తే రేవనప్రమాణకత్వాత్, నన్వైత్రాన్వి
 తిస్యాన్యత్రాన్వయక్షీణశక్తికత్వేనాసామర్థ్యకథంతు
 ప్రమాణపదవీమధిరోహతి, అన్యథా, అనుషంగమాత్ర
 స్యాప్యప్రామాణ్యాపత్తేః ఏతచ్ఛాస్త్రేః తత్తల్లక్ష్యసి
 ద్ధ్యభావప్రసంగాచ్చ. తస్మిన్మహాపండితప్రణీతానా
 మాధునికగ్రంథానాం కాగతిరితిచేత్త్వీసాధుః పృష్టం
 భవద్భిః, వామనప్రదర్శితకేచిదితినిరుపసృష్టపక్షప్రతి
 పాదకగ్రంథానాం, గతిసామాన్యన్యాయేనయోగతిః
 పరికల్పితే ఏతేషామపిసైవేత్యున్నశ్యన్తుతత్రభవంతాభవ
 త్, తస్మాదుపసృగరహితవిబింశత్య ఇత్యాదిప్రయోగాణా
 మసాధుత్వేనతత్సహితోత్పిబ్ధత్వశ్చ ఇత్యాదిప్రయోగాణా
 మేవసాధుతమత్వేనచకారవాసవమృతతదిభావావదృశసప్ర
 మాణసయుక్తికశ్రీమద్వామనాచార్యపక్షపాతగ్రహీయాని

తిరాద్ధాంతః.

ఏతదవ్యవహితపూర్వసూత్రాత్కానుశాసనాత్తత్త
దవ్యవహితోత్తరత్వసంబంధనయోగ్యతానుసారతస్తత్తదు
వసగ్గసమభివ్యాహృతప్రదర్శితపాదిధాతుభ్యః పరత ఏవక
ర్త్యగ్గకశప్రత్యయోభవతీతిసూత్రార్థః, వస్తుతస్తు ఏతచ్ఛా
స్త్రవ్యాఖ్యాత్యాణాంప్రమాణతమత్వేనాభ్యుపగతశ్రీమత్పా
తంజలమహాభాష్యే, జిఘ్రీసంజ్ఞాయాంప్రతిషేధఇత్యాదినా
వక్రీకృతవిచారస్యానిరూపితత్వాద్వివదమానైతద్గ్రంథానా
మేనైతద్విషయప్రమాణత్వేనస్వీక్రియమాణేనాదిసిద్ధపర
స్పరవిరుద్ధతలాత్పైకాతక్రైతద్వివాదస్యనిష్కంఠకత్వేన
సిద్ధాంతయితంశ్రీమద్వామనచీక్షితాదయోవ్యసమర్థావవ-
ముతాధునికాదయః, అతఃప్రయోగస్యైచ్ఛికత్వేనాధుని
కానామపియత్రసంరంభాతశయస్యైషాంతత్రైవప్రమాణ్య
మితిప్రాప్తేనిరుపసర్గపశ్యాదిశబ్దప్రయోగేనండిహానం త్యక్త
ప్రమాణికంవా, తద్దైవప్రయోగస్త్వయాకర్తవ్యఇతినిర్బం
ధానిర్నిబంధనః. కించాధునిక. నైయాకరణమహాకవీనాం
త్వేషఏవస్వభావః. నిర్వివాదప్రయోగఏవకర్తవ్యః. స
తుతద్భిన్నోకుత ఇతి చెన్నిర్వివాదప్రయోగకరణే. కేచి
త్తత్తదభిప్రాయాజ్ఞానాత్తద్విషయకమాతస్సర్వవశాద్వా
నిరాసయితముద్యుంజీరక. వివాదవిషయకప్రయోగేత్వతి
వప్రమాణయేయితి. దేవతాశబ్దస్యపుంలింగతాయాః దు

శ్చవనశబ్దస్య సాధుతాయఃకాలీనశబ్దస్య తద్భిన్నతాయా
 శ్చవ్యాకరణతత్తుల్యకోశాది సిద్ధతేషిశిష్టప్రయోగా ప్రయో
 గరీత్యాశాస్త్రసిద్ధ్య సిద్ధ్యరప్యకించిత్రరత్వాత్ . త్రిమూని
 గ్రంథావిరుద్ధత్వాత్ , అప్రతిష్ఠిద్ధమిత్యాదిన్యాయావగతనిరు
 క్తగ్రంథలబ్ధాన్ధస్వారస్యస్యాప్రతిహతత్వాత్ , ఫలముఖగౌ
 రవస్యాప్యగోషత్వాచ్చతసాత్క్రూలహప్రశాంతిరేవోభయ
 తాప్రికస్తవ్యేతిశాస్త్రసంప్రదాయఇతిసర్వమవదాతమై-
 జ్జో॥ అపూరాయాన్వయోద్భూత నారయాఖ్యమహీపతేః
 సంస్థానఖ్యాతితస్సయం వాదాన్తవిజృంభతామ్॥
 పాఘేతిసూత్రాన్తదర్పణస్సమాప్తమగమత్.

శీ* శీ* శీ*.

— —

—* అధైతద్విషయక సభాప్రస్తావగంధః *—

కృష్ణామన్దల మన్దనాయమాన , ప్రాసాదమాలా
 లంకృతవణ్యవీధ్యాద్యుపశోభిత, ప్రపుల్లమల్లికామాలతీలతా
 లింగితఫలభారస్మిక్తత క్రముక నారికేళ పనస చూతాది
 వృక్షషండనిబిడవనోపవనపరివెష్టిత, నవనవోన్మిత మన్దప
 గోపుర ప్రాకారవిమానాలంకృత దివ్య దేవతాలయాద్యా
 పూరిత, విపులవిశాలతర సంసరణసంచార్యమాణ మత్త
 మాతంగ తురగరథపదాతి సంఘట్టిత, శ్రుతిసత్ప్రతీతిహాస
 పురాణకాణాదపాణినీయకావ్యనాటకాలంకార గీతాది సక
 లశాస్త్రపరినిష్ఠాత సకటికృతారావవ్యాకులీకృతసభోనభోం
 తరాళ,మహందాద్రిదేశ శేఖరీభూత,శ్రీమదప్పారాయమహీ
 భుగ్భుజపరిపాలితనూజవీడాజధాన్యలంకారాయమాణ, ద్వి
 త్రిచతురాదికన్యోపేతాన్యదీయ యశోరాశ్యవలోకన జ
 నితమందస్మితాలంకృతసుధాపరివేష్టిత, చంద్రమండలాలం
 బన, నానారంజకద్రవ్యరంజితధ్వజపతాకయంత్రాధిష్ఠితగో
 పురాద్యలంకృత, మణిమయశిఖర పరిమండితవీణామృదంగ
 మురళీపరిస్ఫురితశ్రావ్యతమనానానాదాభిపూరిత, నానాదే
 శానీతనవరత్నఖచిత సింహాసనాధిష్ఠిత రాజమండలోపశోభ
 త పండిత మండలీ పరివ్యాప్త ప్రాసాదమధ్యే పరిధావినా
 మక సంపత్సరాశ్వయుజ శుక్లనవమ్యాం సప్తాంగలక్షణ ల
 క్షితా. సర్వజన మనోరంజనకరీకాచిద్విద్వప్రాజనభాప్రా

దురాసీత్॥

తతతత్ప్రభుపాలితోభయవేదాస్త ప్రవీణాశ్శ్రీమద్దో
 పాలకృష్ణాచార్యాస్తతత్యతత్ప్రభుసమీపంగత్వాసరహస్య
 మామం త్యపునరాగత్యభోభోసభాస్తారా ఇద ముచ్యమాన
 మాకలయంత్యిత్పుపపాద్యతతస్థితానాం పండిత వరాణాం
 శ్రీమశ్శ్రుతవాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిణాం సమీప ముప
 సృత్య సాదరమవలోక్యేతః పూర్వం నరసారాపుపేటాఖ్య
 రాజధాన్యాం శ్రీమచ్చెళ్ళిళ్ళి కేంకటశాస్త్రి విరచిత శతా
 వధాససభాం ప్రతిశ్రీమద్రామారాయ కవిప్రేషిత “ పశ్యా
 షశ్యోనపశ్యత ” ఇతి సమస్యాగర్భిణీపరికాతావత్సమా
 మాయాతా, తామేతద్వేంకటశాస్త్రిణ స్త్యవ్యంతం విమృ
 త్యైతత్సమస్యామితిపశ్యశబ్దస్యోపసర్గరహితత్వేనానా సా
 ధుత్వాత్తద్వితితసమస్యానాసామ్రాజ్యం పూర్వత ఇతిపరిక
 టీకృత్య తదసాధుత్వప్రసవకారిణీం గైర్వాణపరికాంము
 ద్రాపయిత్వా ప్రకటిచక్రం, తదుపర్యే తన్నగర నివాసిభి
 శ్శ్రీమన్నల్లాన్నక్రవర్తి వేంకటాచార్యై రేతత్పరికాఖండన
 పరా, నిరుపసర్గపశ్య శబ్దసాధుత్వ ప్రకాశికాకాచిత్పత్రి
 కాపితధైవాకారి, అతఃతాదృశ విచారవిషయా భూతశా
 స్త్రాగ్రంథమహానై యాకరణస్తత్రభవద్భిర్భవద్భిరేవసిద్ధాస్త
 యితవ్య ఇత్యస్తత్రప్రభు పరిబృధై రాజ్యస్త మిత్యాజ్ఞాపయా
 మానుః, తతస్సూర్యనారాయణశాస్త్రిణస్సమ్యగేతద్వితా

స్తమాకలయ్యాఽసస్త్రిప్రియశిష్యవిరచితైతద్విషయకవిచార
స్యాసత్ప్రిష్టతమత్వేనైవం త్యా సిద్ధాంతే శిష్యపక్షపాతిత్వ
ప్రకీర్తనంభావనయా. ఈశ్వరస్యాపి పక్షపాతిత్వసంభవేనా
సత్ప్రిచ్ఛవిషయేష్యస్యాకమపితథైవేతి న క్తుంశక్యత్వేన వేం
కటశాస్త్రీపక్షపాతినాం కేవలాన్వైయాకరణ రఘునాథాచా
ర్యప్రభృతీనామత్రుగ్తమానత్వేన చాస్మాభిస్తత్ప్రిధాన్తా న
ప్రకటిక్రియత ఇత్యాభాష్య, తతశ్చకింకర్తవ్యమిత్యాలో
చ్యైతద్వివాదపరిచ్ఛేదీ శ్రీమత్ప్రహ్లాదాచార్యపాద్యాయతా
తా సుబ్బరాయశాస్త్రీ విరచితాకాచితప్సత్రికా సమాయా
తా, అత స్తత్ప్రతికైవాన్వైకైశ్చిద్వాచయితవ్యేత్త్వదైర
యః, తదవసరే, ఏతదం నైవాసినశ్రీమత్పరిమిన్మసింహశా
స్త్రీణస్తాంపత్రికాంగృహీత్వా తత్సూర్య వృత్తాంతగర్భితత
త్స్పృహోపాదాతం కించిదభినీయతామాపాదచూడంపరిపత్య
తత్ప్రిధాన్త మేవతత్రాపూగయత్. సమస్యాప్రేషక రామారా
యతస్మిరాసః వేంకటశాస్త్రీణోస్సమక్షంనాపూరయన్మితి.

అథైతాదృశసభాస్థల్యాం శ్రీమత్పండిత పర సూర్య
నారాయణశాస్త్రీ సిద్ధాంతైశ్చర పక్షపాతవిషయో విచారణీ
యాం శస్యాస్మాక్రం ప్రస్తుతత్వాత్ ద్విపక్షాపకత్రకించి
ద్విచార్యతే, తథాహి, న్యభావతోనిరస్తనిఖలదోషగంధస్స
ర్వేశ్వరః ప్రమాణాధీన ప్రమేయ నిశ్చయానా ముపాదిత్వత
జిహ్వాసితేష్టానిష్టఫల తత్సాధనానాం సర్వేషాం పురుషాణాం

త్యాజ్యోపాదేయాది విభాగప్రత్యయార్థం ప్రత్యక్షాది విలక్షణప్రధాన తమ ప్రమాణ భూతాపురుష శేముషీ దోష మషీ మాలిన్య వేదాఖ్యాక్షర రాశిం తదుపబృంహణాత్త్రకసత్ప్రతీతిహాస పురాణాదికం చోదపాదయత్, సచవేదో నిరూపణీ యార్థభేదాత్పురోక్షైరకాంక్షభేదేనద్విధాభిన్నః తత్రపూర్వకాండోక్త కర్మతదంగ తదధికారి తత్ఫలాది ప్రతి పాదనపరామన్వాదిసత్ప్రతియః, తదుత్తరకాండోక్తబ్రహ్మ తదుపాసన తదధికారి తత్ఫలాది నిరూపణపరా ఇతిహాసాయః, తత్తద్యుగాదభేదేన సంక్షిప్తబుద్ధినాదేవమనుష్యాసేనాం 'జ్ఞానేత్యజ్ఞానతాంగనే' తత్రత్కాంతస్సర్వేష్వరస్సత్యవత్త్యాం పరాశరాద్వాసరూపేణావతతార, సతావద్వేదశాఖాభేదాదికం పూర్వవిద్విభక్త్యా తాత్కాలిక వేదవిరుద్ధముక్తిసుంటా వధికంటకాయమానచార్వాక శాక్యోలూక్యాక్షపాదక్షణ కపిలవతంజ్జలికుద్భస్త్రి కరికిల్లితకు తిక్కోన్మూలనార్థం స్వాంశేవాసిజై మిని మహర్షిణాకర్మ ప్రతిపాదకపూర్వకాండస్య సహ సాధికరణక మీమాంసాఖ్య వ్యాఖ్యాంకరయి త్వ బ్రహ్మప్రతిపాదకతదుత్తరకాండస్య శారీరకమీమాంసాంస్వయషేవచిక్షుస్తత్రాదౌ బ్రహ్మ జ్ఞాన్యత్వంప్రతిజ్ఞాయతత్ప్రతిసత్ప్రయోజం భూతలక్షణజ్ఞానోపాయాంయతో వేత్యాకారక శ్రుతిప్రసిద్ధానుతరవ్యాప్తవ్యాప్తి కధరర్థవిశేష సవ జన్మాదిసూత్రేణ విరచయ్య, తస్యమానాంతర

సిద్ధికర్తవ్యం శాస్త్రాధికరణేన నిరస్య. నిరుక్తబ్రహ్మణ ఏవని
 రుపాధికతయాతత్తద్వేదాంతగణం సమనుగమయ్య, పృథ
 ర్వితలక్షణస్య సాంఖ్యద్యుత్పేక్షిత ప్రకృత్యాదావతివ్యా
 ప్త్యాది శంకానిరసనార్థ 'మీక్షత్యధికరణమారభ్య' సర్వవ్యా
 ఖ్యాతాధికరణాంతం, తత్తదధికరణజాలమార్యసాక్షాత్క
 ఛపరిరిక్షిషయా, స్థానానిఖచన్యాయేన, పరపక్షప్రతిక్షేప
 ణ పరస్మత్ప్రతిపాదముపక్రమ్యతత్రాపితత్కారణత్వప్రతిబం
 ధకథాతకుద్యుష్టికుయ్యక్తి కల్పనేన సత్యాగతదోష సము
 దాయాసన్యాసపూర్వకం తత్తన్మతం సర్వమపి 'నప్రయో
 జనసత్యా' దిత్వారభ్య 'సర్వధర్మోపపత్తే' రిత్యన్తసూత్ర
 గణేనాప్యచ్ఛిచత్ -

ఏతత్సూత్రాణ్యధికరణ త్రయోతక్ర పటస్సంఖ్యాకా
 నీతి భగవచ్చుకర పాదసిద్ధాంతి, ఏకాధికరణాతక్ర పంచ
 సంఖ్యాకానీతయ భగవద్రామానుజాచార్యరాధాన్తః, య
 థాతథావాస్తునామ. ఏతన్నాత్రేణ ప్రాకరణికా విఘట
 కత్వాభావాదుభయానుమతరీత్యాని కరణార్థమీవాత్రవి
 ప్పృత్రహే. కించవిచారయ్యిత జగత్కర్తృ బ్రహ్మకారణ
 త్వస్య తత్తన్మతభేదేన బింబాబింబవిషయకత్వేన తత్తన్ని
 రూపణస్యాత్రాప్రస్తుతత్వాత్తదనేనా ప్రపంచ్యతే. కిం
 తుప్రకృతపూర్వపక్షఖండనఫక్తికయాభాష్యద్వయలబ్ధార్థవ
 ర్గనమేవా స్మాకమలమిత్యభిప్రాయేణ త దేవేన కించిదా

భూయతే॥

సూ॥ 'న ప్రయోజనవత్వాత్' నిరుక్త జగత్కారణత్వం చేతనస్య బ్రహ్మణోనసంభవతి, ప్రయోజనపర్యాప్తత్వాత్తత్వపుట్టే- నహ్యతప్రయోజనమస్తీతివాచ్యం, తత్త్వం, స్వాస్థ్యముత పరాగ్ధం, నాద్యం, స్వస్యవాప్తనమస్త కామత్వేన నకించిదప్యనవాప్తందృశ్యతే, నాపిన్వతీయం, తాపత్రయాభివ్యాప్తాతిఘోర జగత్స్వకరణే పరస్యాయనుపయుక్తత్వాత్, తస్మిత్స్వకీంచిత్ప్రయోజనంస్యాదితీచేత్, పరమకారుణీకస్య కరతం పరాన్తర్థం కథంవాలీలాభవతి, నాన్వస్యతస్యోశ్చ ప్రతిపన్నత్వాదీతం ప్రయోజనమనుద్ధిత్యేతి స్వామీచబుద్ధిపూర్వకాగీ పురుషః ప్రయోజనాథావే సాధారణవ్యాపారేష్వేన ప్రవర్తతే, కీముతగురుతరకార్యరంభేషు, తస్మాదీశ్వరేన జగత్కారణమితిప్రాప్తే, లోకవత్తులీలాకే వల్లమితసూత్రేణ సమాధితే, తానన్వోత్రపక్షవ్యాపిన్తకం. ఈశ్వరస్య జగత్కారణత్వం తావదబాధితం. లీలైక ప్రయోజనవత్వాత్తద్వాపారస్య. సపక్షం ప్రదర్శయతి, లోకవదితి. అయమత్రాశయం, అవాప్తనమస్త కామస్య సప్తదీపపరివేష్టిత మేదిసిపరిపాలనపరస్యాపిరాజ్ఞం కందుకాది వ్యాపారాది కందృశ్యతే. తద్వదతాపిసంభవతీతి॥

హేతవంత రేణ పునర్జగత్కారణత్వమన్యప్రతిక్షిపతి

నైషమ్యనైర్ఘృణ్య ఇతిసూత్రఖండేన, నహీశ్వరోజగత్కారణభూతఃనైషమ్యనైర్ఘృణ్యయోర్వజ్రలేచత్వాత్, దేవప్రప్రతిస్తంబపర్యంతరూపసృష్టిరున్నవీచధేదేన బహుధాదృశ్యతే ఏతేషాంసుఖదుఃఖాది తారతమ్యంచ తద్దైవహ్యనుభూయతే, తథాచైతాదృశసృష్టినిర్మిమాణస్వేత్వేరస్య బద్ధవదాగిద్యేషోపపత్త్యా, అపహతపాపేత్యాదిశాస్త్రప్రతిపన్నతద్గతపరిశుద్ధ్యాది ధర్మవిశ్వాసదుర్గతి, అత్యంతభూతతమదుఃఖకరణాత్పరదుఃఖానసహజ్యత్వసూచకృపాకారుణ్యాది ప్రతిబంధకాతి జగిస్తతనైర్ఘృణ్యపక్షేచ్ఛ, తస్మాత్తత్పరిరక్షణాయచ జగత్కారణత్వమస్మేతివక్తుంశక్యత ఇతి, తన్నిరాకరోతినేత్యాదిసూత్రశేషణ.

తత్పరికల్పిత పక్షపాతాత్తక్తనైషమ్యనైర్ఘృణ్యేన ప్రసక్త్యేతే, కుతః, సాపేక్షత్వాత్. సృష్టివిషయాభూత దేవాది తత్తద్వ్యక్తినిష్ఠ ధర్మాత్సర్వాత్తక్త కర్మాపేక్షత్వాత్ తద్దైవదర్శయంత్యాశ్రుతిసప్రక్షీ, ఏషోపపాదాసాధుకర్మకారయతితంయమేభ్యోలోకేభ్య ఉన్నిహతే, ఏషఏవాసాధుకర్మకారయతి, యమభోనినీషతే, సాధుకారీ సాధుర్భవతి పాపకారి పాపోభవతి, పుణ్యం పుణ్యేనకర్మణా భవతి, పాపం పాపేన కర్మణాతి, ఉపబృంహితంచ, భగవద్బాదరాయణతాతపాదైః, నిమిత్తమూత్రమేవాసాసృజ్యానాం సర్గకర్మణి ప్రధానకారణే భూతాయతోనైసృజ్యశక్తయః, ని

మిశ్రమాత్రం ముక్తైవనాన్యత్కించిదనేక్షతే నియతే తప
తాం శ్రేష్ఠస్వకక్త్యా- వస్తువస్తుతా, మిత్యాదినా, స్వశక్త్యా,
స్వకర్తృత్వేన , దేవాదివస్తుతాప్రాప్తిరి త్యర్థం, తథాచ,
సృష్టివిషయాభూత తత్తచ్చేతన నిష్కరాత్ర త్రకశక్తిరేవ
దేవాది నై చిత్ర్యహేతురితిన్యథిత్యర్థం, అత్రాయంభావం.
యదీశ్వరే దేవాదికృత తత్తత్కర్తృత్వేనైవమంతరా
సృష్టమీదే, తదాత్వదుక్తదోషా పత్తిసాన్యతేనహి . త
థాన ర్వక్షస్సర్వశక్తి రిశ్వరంకరోతి , తస్మాన్నప్రసక్త్యేత
ఇతి , అనుగృహీతంవశేమచ్ఛం కరభాష్యే , ఈశ్వరస్తుప
ర్వస్వపద్ధిప్రవృత్తి యథాహి . శ్చన్యోనీహీయవాదిస్మప్తే
సాంధారణకారణంభవతి,నీహీయవాదినై ప మ్యేతుతత్తద్వీజ
గతాన్వీన్యేవా సాధారణాని సామన్యాని కారణానిభ
వన్తి. ఏవమీశ్వరే దేవమనుష్యాదిస్మక్తే సాధారణకారణం
భవతి, దేవమనుష్యాదినై ప మ్యేతు త జ్జీవగతాన్వేవాసా
ధారణాని కర్తృత్వే కారణా నిభవన్తి ఏవమీశ్వరస్యాపేక్షి
త్వాన్ననై ప మ్యన్తస్యైశ్వర్యాభ్యాంధూష్యతీత్యంతేనైతి.

పునఃపూర్వపక్షీక్షితహేతునిరాకరోతి . సకర్తృ-
విభాగాదిచేదితసూత్రభాగేన .

అత్రాయంభవతి, సదేవసౌమ్యే ఇదమగ్రహీత్, ఏ
కమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ, నేహనానాస్తికించనత్యాద్యభాధి
తశ్రుతిబలేనస్పష్టే ప్రాగ్భూత వ్యతిరిక్తసజాతీయ విజా

తీయస్వగతభేదానాం నిషిద్ధత్వాదతః కరైశ్చనాస్తితదభా
వాదేవ సర్వజ్ఞోఽపిశ్వరఃకథంతప్రత్యేతి . కించేతరేత రాశ్ర
యాచ్ఛతులైవవాద్యస్పష్టిస్యాదతః పక్షపాతాది సంభవౌ
ఽవర్జనీయఇతి తద్దూషయతి, నానాదిత్వా, దిత్వాదినా,సం
సారస్యాది మత్వేత్వదు క్తదోషాప త్తిః సహితధా దృశ్యతే
అనాదిత్వాత్సంసారస్య, తత్కథమిత్యా కాంక్షాయామా
హ. ఉపపద్యతేచేతి, యుక్తియుక్తంహ్యేతత్, కాత్రయు
క్తిః యదిహ్యేదిమత్వం సంసారస్యభవదిష్టత మంతర్వ్య కా
రణకత్వాత్తస్య పునరుక్తత్వానాం సంసారాప త్తిః ప్రసజ్యేత,
ధ్వంసస్యధ్వంసాంగికారేధ్వస్తఘట్తోద్ధాసవత్, అకృతాభ్యా
గమ కృతప్రణాశాదీహ్యవ్యవర్జనీయాని, అనేనజీవేనే, తిస్పష్టి
ప్రతిపాదక శృతిరవ్యవగమయతి, సూర్యాచంద్రమ సాధా
తాయథాపూర్వమకల్పయ, దితిశ్రుతిశ్చ, ఏతత్సర్వముక్తం
చతత్రైవాపకత్, సృష్టేస్సాదిత్వేత్వాద్యశరీరస్యాత్పత్తిరే
వనసంభవతి. కారణాభావాత్. తస్యకర్మసాపేక్షితంచ వి
రుద్ధంత తచ్చరీరాత్పాక్కర్మసంసర్గాభావాదత ఏతదన్యో
న్యాశ్రయపరిహారాయైవనిరుక్త సంసారస్యబీజాంకురన్యాయే
నానాదిత్వమకామేనాపిస్తీకరణీయమితి, సిద్ధాంత మువద
ధానాం సమన్వయపూర్వక మేతన్నిగమయతి, సర్వధరోక్త
పపత్తే, రితి, కారణత్వేపయిక సర్వధర్మాణామత్రైవోపప
త్తేస్తస్మాత్సర్వజ్ఞసర్వశక్తిమానయం సర్వేశ్వరపవకార

ణం భవతీతి, అపిచ ఏతదధ్యాయతృతీయపాదస్థపరాయత్వా
 ధికరణేకరమీమాంసకమతాను సారేణజీవన్మైవకర్తృత్వ
 మంశ్చికార్యం అన్యథాచక్రకాదిదోషసద్భావాదిత్యాశయే
 నేశ్వరకర్తృత్వం నిషిధ్య నిరుక్తశ్రుతిభ్యవేప సమాధాయ
 పునరపి నైషమ్యనైర్ఘ్నాణ్యాపాదనపూర్వకం పూర్వపక్షీకృ
 త్య, కృతప్రయత్నే, త్యాదిసూత్రేణతన్నిరాసః కృతఃగ్రం
 థవిస్తరభయాన్నుల్ఖ్యతే, తస్మాదీశ్వరస్యన పక్షపాతాత్మ
 క నైషమ్యనైర్ఘ్నాణ్యాపాదన మిత్యుత్తరమీమాంసాభాష్య
 కృతాం సర్వేషామూచార్యాణాం నిష్కంటకోయంపంథా ఇ
 తిసర్వం రమణీయం. తథాచ. శ్రీమద్వైయాకరణ శిరోమణి
 సూర్యనారాయణశాస్త్రిణో నిరుక్తశాస్త్రార్థమప్య విచార్యా
 త్యుత్తనిహీనఖద్యోతకల్పజీవనిష్ఠసర్వగర్హిత పక్షపాతాత్మ
 కనైషమ్యనైర్ఘ్నాణ్యాదికం సర్వజ్ఞసర్వశక్తిమతినర్వోత్కృ
 ప్తై సర్వేశ్వరేపరికల్పైవ్యతాదృశార్థమేవ సభాయాంప్రకటి
 చక్రుస్తస్మాదేతత్సర్వవిదాంకుర్వన్తువిద్వాంస ఇతిసర్వంస
 మంజసమ్. ఏతద్గ్రంథకర్తృజ్ఞేవాసినాపాతపట్టణంశ్రీరామా
 చార్యేణసాదరం విరచితోయం శ్లోకః.

శ్లో॥ శ్రీమన్నారయభూవతేర్నయమతేస్సింహాద్విరాయప్రభో
 స్సంస్థానేప్రవిరాజమానవిబుధానీకంముదంపాప్రయక్
 శ్రీమాద్గల్పకులాంబుజాతతరణిర్వేదాస్తయుగ్మార్గద
 శ్రీమద్వేంకటరంగదేశికమణిర్వాదార్థమిద్ధంవ్యథాత్ . శ్రీ

10444

